

УДК 332:658

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ІНСТИТУТИ ТА ЦІЛІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ліпич Л.Г.

PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE REGION: INSTITUTES AND GOALS OF ENTERPRISES' ACTIVITIES

Lipych L.H.

Стаття присвячена дослідженню забезпечення сталого розвитку регіону. Сталий розвиток регіону обумовлюється визначенням відповідних цілей економічного, соціального та екологічного розвитку та виявлення умов щодо їх досягнення. Досліджено необхідність встановлення відповідних концепції сталого розвитку цілей діяльності підприємств. Визначено деякі цілі діяльності підприємств, досягнення яких сприятиме сталому розвитку регіону, оскільки дозволять поліпшити економічні зв'язки між суб'єктами, покращити результати їхньої діяльності, сприяти налагодженню партнерств між державою і бізнесом, формуванню і розвитку трудових ресурсів, розвитку соціального капіталу, охороні навколишнього середовища та ресурсозбереженню на рівні регіону. Окреслено необхідність формування відповідних інститутів, які забезпечуватимуть формальні і неформальні умови сталого розвитку регіону. Визначено основні функції таких інститутів.

Ключові слова: сталий розвиток, інститут, цілі, регіон, підприємство.

Вступ. Перехід на шлях до сталого розвитку є однією з найбільш актуальних проблем, що стоять перед вітчизняними регіонами. Метою такого переходу є забезпечення економічного зростання і розвитку, і одночасно захист навколишнього середовища і відтворення ресурсної бази з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Від сталого розвитку регіону залежить сталий розвиток країни та умови функціонування підприємств регіону. А результати діяльності підприємств, в свою чергу, впливають на сталий розвиток регіону.

Сучасні умови економіки регіонів характеризуються високим рівнем нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища господарювання, збільшенням впливу його чинників на економіку і управління підприємством. Плинний розвиток новітніх технологій, поява нових товарів і ринків, різкі коливання ринкового попиту, зміну у державному регулюванні економікою, кризові явища обумовлю-

ють складність завдання організації та розвитку сучасного виробництва. У такому середовищі діяльність підприємств має бути спрямована на всебічне задоволення потреб різних груп інтересів. Тож актуальним є постановка відповідних цілей на підприємствах, створення інститутів, які б забезпечували сталий розвиток регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сталий розвиток регіону є актуальною проблемою, яка розглядалася у працях багатьох дослідників, таких як Е.М. Лібанова, М.А. Хвесик, О.М. Алимов, О.І. Амоша, В.М. Василенко, О.Ф. Новикова, В.С. Кравців, М.О. Кизим, А.І. Бутенко, А.О. Коваленко [1], С. М. Гринецька [2], В. Г. Поліщук [3] та ін. У працях дослідників розглянуто значну кількість питань, таких як проблеми оцінювання сталого розвитку регіонів, відтворення і використання потенціалу сталого розвитку регіонів, модернізація складових потенціалу сталого розвитку регіонів, стимулювання сталого розвитку регіону та його перспективи тощо. Проте актуальним залишається дослідження забезпечення сталого розвитку регіону на основі встановлення відповідних цілей підприємствами та формування відповідних інститутів на регіональному рівні.

Метою статті є дослідження можливості забезпечення сталого розвитку регіону за рахунок постановки і досягнення відповідних цілей діяльності підприємств та створення необхідних інститутів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сталий розвиток регіону означає підвищення рівня подолання ним несприятливих соціальних, економічних і екологічних ризиків та тенденцій, із спроможністю регіону забезпечувати збалансований розвиток, саморегулювання, самовдосконалення із максимальним використанням внутрішніх, а також зовнішніх позитивних ресурсів для задоволення потреб населення регіону. Сталий розвиток регіону обумовлю-

ється визначенням цілей соціального розвитку та виявлення умов щодо їх досягнення, при яких економічні цілі є похідними від соціальних цілей і є засобом забезпечення сталого розвитку в цілому [2]. Слід згадати також і про екологічні цілі діяльності підприємств в регіонах, які спрямовані на захист навколишнього середовища, зменшення негативного впливу результатів своєї діяльності, ресурсозбереження тощо.

Ресурсозбереження представляє собою процес раціонального формування і оптимального використання ресурсів, необхідний для ефективного досягнення цілей функціонування і розвитку суб'єкта господарювання. При чому, слід звернути увагу не лише на ефективному використанні обмежених економічних ресурсів, але й на їх раціональному формуванні. Справді, в більшості випадків, наприклад, промислове підприємство користується вже наявними в економіці матеріальними, трудовими та іншими ресурсами, лише намагаючись організувати і використовувати їх усередині виробничого процесу [4].

Як вже зазначалось у [4], промислове підприємство може раціонально вплинути на процес формування перспективних виробничих ресурсів, зокрема такими способами: за допомогою навчання талановитої молоді у профільних навчальних закладах із зобов'язанням відпрацювати хоча б мінімальний термін на цьому підприємстві (а можливо і проходження виробничої практики з виконанням певних завдань); за допомогою створення власних джерел енергії (використання потенційно більш дешевих альтернативних енергетичних ресурсів); створенням профільного науково-дослідного інституту або установи, що займається як фундаментальними, так і прикладними дослідженнями (підвищення ймовірності ефективного використання у виробництві досягнень науково-технічного прогресу у майбутньому), створенням промислового кластера, у тому числі з використанням інструментарію державно-приватного партнерства, що дозволить економити транспортні витрати та інші витрати, пов'язані з поставкою сировини, матеріалів, комплектуючих). Зрозуміло, що подібні заходи вимагають попередніх витрат, і деколи досить суттєвих, але вони за умови раціональної організації відповідних бізнес-процесів здатні забезпечити в майбутньому "надходження" на підприємство не тільки потенційно більш дешевих, але і більш якісних трудових, матеріальних, інформаційних та інших ресурсів. За суттю, окреслені ті цілі підприємства, які сприятимуть не лише своєму особистому процвітання, а і сталому розвитку регіону, оскільки дозволять поліпшити економічні зв'язки між суб'єктами, покращити результати їхньої діяльності, сприяти налагодженню партнерств між державою і бізнесом, формуванню і розвитку трудових ресурсів, розвитку соціального капіталу, охороні навколишнього середовища та ресурсозбереженню на рівні регіону.

Ресурсозбереження припускає оптимальне використання обмежених економічних ресурсів. Оптимальність передбачає не тільки раціональність використання конкретних видів ресурсів, але й ефективність їх взаємодії у виробничому процесі, їх найкраще поєднання. Логічним же результатом оптимального використання ресурсів є найбільш ефективне досягнення цілей підприємства (чи іншої економічної системи). Отже, сталий розвиток економічної системи залежить від конкретних цілей функціонування і розвитку суб'єкта господарювання.

У [5] вже зазначалось про доцільність і важливість застосування принципу цілеспрямованості в діяльності підприємств, тобто визначення конкретного параметру економічних категорій, які в повному обсязі характеризують дійсний стан підприємства на галузевому ринку його діяльності і чинники, що впливають (або можуть вплинути) на його конкурентоздатну чи фінансово-майнову позицію, а також ситуацію в регіоні.

Стан соціо-еколого-економічної ситуації на території регіонів зумовлює необхідність застосування системи заходів стимулюючого впливу, спрямованого на подолання негативних явищ у соціальній, економічній та екологічній сферах розвитку регіонів. Лише системні перетворення й модернізація існуючих підходів до активізації розвитку регіонів у соціальній, економічній та екологічній сферах дозволить досягти сталого розвитку регіонів. Для цього необхідно формувати й реалізовувати стратегію стимулювання сталого розвитку регіонів. Головною метою стратегії стимулювання сталого розвитку регіонів є досягнення сталого розвитку регіону з дотриманням принципів рівноважності, збалансованості, гармонійності, стабільності, конкурентоспроможності та безпеки за допомогою застосування комплексної системи взаємопов'язаних і високоефективних заходів активізуючого впливу на регіональну систему [3].

Слід погодитися з авторами [3], що серед напрямів стимулювання сталого розвитку регіону є зростання капіталовкладень у соціальну інфраструктуру; збільшення фінансування освіти, охорони здоров'я й соціального захисту населення; зменшення податкового навантаження на населення регіону; запровадження бюджетного інвестування соціальних проектів, зростання інвестицій у розробку та впровадження нових технологічних процесів у промисловості, сільському господарстві, транспорті, будівництві; розширення функцій місцевих податкових платежів; збільшення бюджетних інвестицій і кредитів на розвиток економіки регіону, збільшення податкових надходжень від підприємств-забруднювачів навколишнього середовища; активізація пропаганди та реклами туристично-рекреаційного потенціалу регіонів України; збільшення залучення інвестицій в проекти, пов'язані із збереженням довкілля; зростання бюджетного фінансування програм з охорони довкілля та інші. Слід додати, що досягнення цих цілей можливе за умови створення відповідної сис-

теми інститутів, яка забезпечуватиме сталий розвиток регіону.

Функціонування інститутів забезпечуватиме формальні і неформальні умови сталого розвитку регіону. Це може бути економічні, політичні інститути, інститути культури та релігії. Процес інституціоналізації сталого розвитку регіону означатиме створення упорядкованої системи відносин, яка включатиме до себе і цілепокладання на підприємствах для отримання відповідних результатів. При чому, за аналогією з [6], інститути виконуватимуть певні загальні функції, такі як:

функція закріплення і відтворення суспільних відносин: будь-який інститут закріплює, стандартизує поведінку членів суспільства за рахунок своїх правил, норм поведінки;

регулятивна функція забезпечує регулювання взаємовідносин між членами суспільства шляхом вироблення шаблонів поведінки, регламентації їх дій;

інтеграційна функція включає в себе процес взаємозалежності і взаємовідповідальності членів різних соціальних груп та економічних систем;

трансляюча функція, змістом якої є передача соціального досвіду, залучення до цінностей, норм, ролей даного суспільства.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, сталий розвиток регіону обумовлюється визначенням відповідних цілей економічного, соціального та екологічного розвитку та виявлення умов щодо їх досягнення. Підприємства мають встановлювати такі цілі, які сприятимуть не лише своєму особистому процвітання, а і сталому розвитку регіону, оскільки дозволять поліпшити економічні зв'язки між суб'єктами, покращити результати їхньої діяльності, сприяти налагодженню партнерств між державою і бізнесом, формуванню і розвитку трудових ресурсів, розвитку соціального капіталу, охороні навколишнього середовища та ресурсозбереженню на рівні регіону.

Іншим важливим аспектом забезпечення сталого розвитку регіону є формування відповідних інститутів, які забезпечуватимуть залучення суб'єктів регіону до визнаних цінностей сталого розвитку, регулювання взаємовідносин між суб'єктами регіону, встановлення їх взаємозалежності і взаємовідповідальності, передача відповідного досвіду щодо встановлення цілей та досягнення результатів іншим суб'єктам. Доцільним є подальші дослідження у галузі інституційного забезпечення сталого розвитку регіонів.

Література

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
2. Гринецька С. М. Перспективи сталого розвитку регіону / С. М. Гринецька // Економіка промисловості. – 2011. – № 4. – С. 288-296.

3. Поліщук В. Г. Стимулювання сталого розвитку регіонів України у контексті конкретизації "Цілей Розвитку Тисячоліття" / В. Г. Поліщук // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 4. – С. 172-182.
4. Ліпич Л. Г. Сучасні підходи до трактування сутності поняття "ресурсозбереження" / Л. Г. Ліпич, В. М. Свістун // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Економіка. – 2013. – №21. – С. 56-59.
5. Ліпич Л.Г. Моніторинг і його роль у визначенні фінансово-економічної стійкості машинобудівних підприємств / Л.Г. Ліпич, І.Д. Чуліпа // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". – Острог: НУ "ОА". – 2010. – №13. – С. 130-141.
6. Социальные институты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/socialnye-instituty.html>

References

1. Sotsial'no-ekonomichnyy potentsial staloho rozvytku Ukrayiny ta yiyi rehioniv: natsional'na dopovid' / za red. akad. NAN Ukrayiny E.M. Libanovoyi, akad. NAAN Ukrayiny M.A. Khvesyka. – K.: DU IEPSSR NAN Ukrayiny, 2014. – 776 s.
2. Hrinevs'ka S. M. Perspektyvy staloho rozvytku rehionu / S. M. Hrinevs'ka // Ekonomika promyslovosti. – 2011. – № 4. – S. 288-296.
3. Polishchuk V. H. Stymulyuvannya staloho rozvytku rehioniv Ukrayiny u konteksti konkretyzatsiyi "Tsiley Rozvytku Tysyacholittya" / V. H. Polishchuk // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2013. – № 4. – S. 172-182.
4. Lypych L. H. Suchasni pidkhody do traktuvannya sutnosti ponyattya "resursozberezhennya" / L. H. Lypych, V. M. Svystun // Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Ser. : Ekonomika. – 2013. – №21. – S. 56-59.
5. Lypych L.H. Monitorynh i yoho rol' u vyznachenni finansovo-ekonomichnoyi stiykosti mashynobudivnykh pidpryyemstv / L.H. Lypych, I.D. Chulipa // Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya "Ekonomika". – Ostroh: NU "OA". – 2010. – №13. – S. 130-141.
6. Sotsyal'nye ynstituty [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/socialnye-instituty.html>

Липич Л. Г. Обеспечение устойчивого развития региона: институты и цели деятельности предприятий

Статья посвящена исследованию обеспечения устойчивого развития региона. Устойчивое развитие региона обуславливается определением соответствующих целей экономического, социального и экологического развития и выявления условий для их достижения. Исследована необходимость установления соответствующих концепции устойчивого развития целей деятельности предприятий. Определены некоторые цели деятельности предприятий, достижение которых будет способствовать устойчивому развитию региона, поскольку позволят улучшить экономические связи между субъектами, улучшить результаты их деятельности, способствовать налаживанию партнерства между государством и бизнесом, формированию и развитию трудовых ресурсов, развития социального капитала, охране окружающей

среды и ресурсосбережению на уровне региона. Определены необходимость формирования соответствующих институтов, обеспечивающих формальные и неформальные условия устойчивого развития региона. Определены основные функции таких институтов.

Ключевые слова: устойчивое развитие, институт, цели, регион, предприятие.

Lipych L. H. Promoting sustainable development in the region: institutes and goals of enterprises' activities

The article is devoted to the study of sustainable development of the region. Sustainable development of the region is conditioned by the definition of the relevant objectives of economic, social and environmental development and the identification of conditions for their achievement. The necessity of establishing the appropriate concept of sustainable development of the goals of the enterprises' activity was explored. Some goals of the enterprises are defined, achievement of which will promote sustainable development of the region. These goals will improve the economic relations between the entities, improve the results of their activities, promote the establishment of partnerships between the state and business, the formation

and development of labour resources, the development of social capital, environmental protection and resource conservation at the regional level. The necessity of formation of the corresponding institutes, which will provide formal and informal conditions of sustainable development of the region, is outlined. The basic functions of such institutes are determined. These institutes will ensure attraction of subjects of the region to recognized values of sustainable development, regulation of relations between subjects of the region, establishment of their interdependence and mutual responsibility, transfer of relevant experience in setting goals and achieving results by other subjects.

Key words: sustainable development, institute, goals, region, enterprise.

Ліпич Любов Григорівна, д.е.н., проф., декан факультету економіки та управління, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Рецензент: д.е.н., проф. **Заблодська І.В**

Стаття подана 12.06.2017.